

**КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ,
ВИННОЇ У СКОЄННІ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ
АБО ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ**

**CRIMINOLOGICAL PORTRAIT OF THE PERSON GUILTY
OF COMMITTING A CRIMINAL SMUGGLING OF DRUGS, PSYCHOTROPIC
SUBSTANCES, THEIR ANALOGS OR PRECURSORS OR COUNTERFEIT MEDICINES**

Горбаченко П.А.,
консультант

Штабу Антитерористичного центру при Службі безпеки України

Стаття присвячена одній із найбільш складних проблем кримінології – особі злочинця. Ґрунтуючись на кримінологічному визначенні особи злочинця, автор здійснив спробу визначення поняття особи контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Крім того, приділив увагу розгляду питання структури особи злочинця. На основі узагальнення кримінальних справ/проваджень також визначено кримінологічний портрет особи контрабандиста.

Ключові слова: особа злочинця, структура особи злочинця, особа контрабандиста, кримінологічний портрет (характеристика), контрабанда, наркотичні засоби, психотропні речовини, аналоги, прекурсоры, фальсифіковані лікарські засоби.

Статья посвящена одной из наиболее сложных проблем криминологии – личности преступника. Опираясь на криминологическое определение личности преступника, автор совершил попытку определить понятие личности контрабандиста наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров или фальсифицированных лекарственных средств. Кроме этого, уделил внимание рассмотрению вопроса структуры личности преступника. На основании обобщения уголовных дел/производств также определен криминологический портрет личности контрабандиста.

Ключевые слова: личность преступника, структура личности преступника, личность контрабандиста, криминологический портрет (характеристика), контрабанда, наркотические средства, психотропные вещества, аналоги, прекурсоры, фальсифицированные лекарственные средства.

The article is written about one of the most difficult problems of criminology – the identity of the perpetrator. The author has attempted to define the concept of person smuggler of narcotics, psychotropic substances, their analogues or precursors or counterfeit medicines based on criminological characteristics of offender. Furthermore, the author examined the structure of the offender. The author also defined the criminological description of the individual of smuggler based on a generalization of criminal cases/proceedings.

Key words: criminal personality (identity of the perpetrator), criminal personality structure, the identity of the smuggler, criminological portrait (characteristics), smuggling, psychotropic substances, analogs, precursors, counterfeit medicines.

Актуальність теми. Проблема особи злочинця є однією з основних і водночас найбільш складних проблем кримінології.

Так, за однакових життєвих обставин або умов люди обирають зовсім протилежні варіанти поведінки, зокрема одні дотримуються вимог закону, права, моралі, інші їх порушують або ігнорують. Отже, є підстави вважати, що особи, які обирають антисуспільний варіант поведінки, чинять так унаслідок певних властивостей свого характеру, світогляду, що зумовили саме цей вибір.

Особа злочинця, як відзначає Ю.М. Антонян, відіграє в кримінології виключно важливу роль інструмента наукового пізнання тих, хто скоїв злочин. Особа злочинця – це галузь кримінологічних знань, об'єкт кримінологічного дослідження, без якого існування кримінології неможливе, оскільки за його допомоги може бути вирішено головне завдання кримінології – пояснення злочинності [1, с. 42].

Кримінологічне вивчення особистості злочинця здійснюється для виявлення та оцінювання тих її властивостей і рис, що породжують злочинну поведінку, а також з метою її профілактики. У цьому виявляється найтісніша єдність трьох вузлів кримінологічних проблем: особистості злочинця, причин і механізму злочинної поведінки, профілактики злочинів [2, с. 126].

На сьогодні особа контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів залишається однією з маловивчених проблем кримінологічної науки.

Водночас дослідження особи контрабандиста вказаних засобів і речовин і його детальна кримінологічна характеристика можуть бути запорукою своєчасного виявлення й запобігання уповноваженими державними органами такому суспільно небезпечному явищу, як контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Особа злочинця була об'єктом дослідження багатьох провідних кримінологів, а саме: О.Б. Сахарова, Ю.М. Антоняна, Н.Ф. Кузнєцової, Г.М. Міньковського, А.Ф. Зелінського, Ю.Д. Блувштейна, Б.В. Волженкіна, Н.С. Лейкіна, К.К. Платонова, С.П. Дагеля, А.І. Долгової, Г.А. Аванесова, А.П. Закалюка, І.М. Даньшина, О.М. Джужи, О.М. Костенка, М.І. Озерецького, К.Є. Ігошева та інших.

Більшість із них дотримуються точки зору, що під особою, яка вчинила злочин, розуміється сукупність соціально значущих властивостей і якостей особистості людини, що впливає в сукупності із зовнішніми умовами (ситуацією) на її злочинну поведінку [3, с. 239; 4, с. 94; 5, с. 37; 6, с. 321].

Також значну увагу у своїх дослідженнях українські вчені приділяли вивченню особи наркозлочинця. Це, зокрема, О.М. Бандурка, А.А. Бова, В.І. Желутій, А.П. Закалюк, Г.В. Кириченко, А.А. Музика, А.М. Полях, Ю.Г. Пономаренко, В.Г. Пшеничний, С.О. Сорока, В.А. Тимошенко.

Разом із тим у розрізі досліджень особи наркозлочинця, які проводились вітчизняними вченими, недостатня увага приділялась вивченню особи контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Мета статті полягає у спробі визначити кримінологічний портрет особи злочинця, винної у скоєнні контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, за результатами узагальнення матеріалів кримінальних справ/проваджень, що розслідувались слідчими органів Служби безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Вивчення особи злочинця необхідно для того, щоб зрозуміти причини скоєння злочину цією особою, і для того, щоб дослідити причини індивідуальної злочинної поведінки в абстрактно-науковому плані та причини злочинності загалом [1, с. 53].

Поняття «особа злочинця» має певні темпоральні межі, а саме: урахуовуючи чинну в українському законодавстві презумпцію кримінальної невинуватості й з огляду на теоретичні аспекти кримінального законодавства, поняття «особа злочинця» може бути застосовано виключно після набрання законної сили обвинувальним вироком суду.

Так, антисуспільні властивості, які характеризують особу злочинця, зумовлюють учинення злочину, проте визнання конкретної особи злочинцем можливе лише після та у зв'язку зі скоєнням нею злочину [4, с. 95].

А.П. Закалюк із цього приводу також уточнює, що не можна називати злочинцем особу й характеризувати її як особу злочинця до того, як у визначеному законом порядку не буде встановлено вчинення нею злочину. Але сукупність соціально типових ознак, що відрізняють особу злочинця від інших типів особи, не виникає в один момент, після чи під час учинення злочину, тим більше після вироку суду. Ці ознаки накопичуються поступово, тривалий час, коли кількіс-

ні показники негативних рис перетворюються в нові негативні якості, що набувають суспільної небезпечності, зумовлюють криміногенну мотивацію й у певний момент реалізуються в учиненні злочину. Отже, риси та ознаки особи злочинця з'являються задовго до того, як вони, зрештою, реалізуються в учиненні злочину. Так само ці риси не зникають в один момент після відбуття покарання. Має пройти певний, нерідко тривалий час, коли ознаки особи злочинця зміняться в соціально прийнятному напрямі й втратять свою соціальну типовість особи злочинця [3, с. 239–240].

Відтак про особу злочинця можна говорити лише стосовно особи, винної в злочинній діяльності, тобто особи, котра вчинила систему навмисних цілеспрямованих дій, передбачених кримінальним законом, спрямованих на реалізацію загального для них мотиву.

Грунтуючись на кримінологічному визначенні особи злочинця, можна визначити поняття особи контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Така особа являє собою сукупність соціально-типових властивостей і ознак, що характеризуються своєю суспільною неприйнятністю й суспільною небезпечністю, спричинили криміногенну мотивацію та кримінальну активність особи й безпосередньо скоєння злочину, передбаченого ст. 305 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Згадані соціально-типові ознаки та властивості, що визначають і відображають характер і ступінь суспільної небезпечності особи, яка скоїла злочин, являють собою структуру особи злочинця.

Ю.М. Антонян ділить структуру особи злочинця на 6 блоків, три з яких містять види особистісних елементів без зазначення їх походження; один – навички, уміння, знання (тобто результати соціалізації та іншого індивідуального розвитку); а ще два групують ознаки й властивості біосоціального характеру [7, с. 46].

А.П. Закалюк наголошував, що структура особи злочинця складається з дев'яти блоків (груп) ознак:

а) три з них відображають соціальну характеристику особи злочинця (її особистість):

– ознаки формування, соціалізації особи (освіта, її рівень, спеціальність, ознаки, риси, звички, досвід, характер занять у вільний час, культурні потреби тощо);

– ознаки соціального статусу й соціальних ролей (соціальне становище, рід занять, сімейний стан, соціальні житлові умови, належність до соціальних груп, належність до груп асоціальної або антисуспільної спрямованості тощо);

– безпосередні ознаки спрямованості особистості (потреби, інтереси, соціальні цінності в основних сферах життєдіяльності, діяльнісні вияви в основних сферах життєдіяльності суспільства, асоціальні або антисуспільні потреби, інтереси, цілі, діяльнісні вияви);

б) п'ять – біосоціальні, що включають таке:

– демографічні ознаки, які мають соціальне та психологічне значення (стать, вік);

– психофізіологічні особливості, у тому числі генетичного походження (реакції, адаптації, моторики, тип вищої нервової діяльності, особливості темпераменту, мислення, у тому числі вади, психофізіологічні риси, що мають генетичне походження);

– показники фізичного стану здоров'я (загальний стан, фізичні вади, хронічні захворювання соматичного типу, захворювання, що є наслідком антисоціальної (аморальної) поведінки: алкоголізм, наркоманія, венеричні захворювання, ВІЛ – СНІД);

– показники психічного стану здоров'я (патологія, що виключає осудність; аномалія (відхилення), що її обмежує, аномалії в межах осудності);

– індивідуальні психологічні риси (риса характеру, у тому числі негативні та суспільно небезпечні (неприйнятні) вольові якості, емоційні риси);

в) окремих блоків – ознаки, пов'язані з учиненням особою злочину, що відображає специфічно-типову ознаку типу особи злочинця, яка пов'язана з учиненням останнім злочину (ознаки складу злочину, способи досягнення злочинної мети, мотиви, вина й роль у злочинному діянні, ознаки ставлення особи до вчиненого, інші кримінально-правові ознаки: наявність колишніх судимостей, характеристика злочинів, за які особа вже була засуджена, відбуття покарання за попередніми судимостями, звільнення від кримінальної відповідальності, застосування різних видів дострокового звільнення від відбуття покарання) [3, с. 257–258].

І.М. Даньшин зазначає, що особа злочинця включає низку елементів, тобто певну кількість різних ознак, властивостей, рис, особливостей, які об'єднують так:

– соціально-демографічні ознаки (відомості про стать, вік, рівень освіти, рід занять, стаж роботи, сімейний стан, місце проживання, інші дані про соціальний статус особи). Соціально-демографічні ознаки дають істотну інформацію про особу злочинців, що може бути використана як із науковою, так і прикладною метою, зокрема під час розробки та реалізації заходів запобігання злочинам;

– особистісно-рольові властивості (соціальні позиції, рольові особливості тощо);

– соціально-психологічні якості (особливості особи, які сформувалися на базі її психічних станів і процесів у ході власного соціального досвіду; спрямованість особистості, мотиваційна сфера, потреби, установки, інтереси тощо);

– риси правової й моральної свідомості;

– кримінально-правові ознаки (спрямованість злочинної поведінки суб'єкта на конкретні суспільні відносини, узяті під охорону законом; ступінь і характер суспільної небезпечності вчиненого злочину; способи, обрані для досягнення злочинної мети; мотив, яким керувався суб'єкт злочину; ставлення винного до вчиненого) [5, с. 37–40].

У свою чергу, А.І. Долгова, А.Ф. Зелінський, О.М. Джужа та Є.М. Моїсєєв визначають загальноприйнятну структуру особи злочинця, яка складається з таких ознак:

1) соціально-рольові (найближче оточення, побутові, сімейні, виробничі й загальноцивільні відносини);

2) соціально-демографічні (стать, вік, освіта, соціальний стан, професія і вид занять, сімейний стан, місце проживання, матеріальне забезпечення та житлово-побутові умови);

3) морально-психологічні (світогляд, ціннісні орієнтації, інтелектуальні ознаки, рольові особливості, психічні аномалії, що не виключають осудність, рівень потреб);

4) кримінально-правові (мотиви злочину, характер і спрямування посягань, одиночний чи груповий характер посягань, строк і вид покарання, стаття КК України) [8, с. 72; 9, с. 319; 10, с. 132].

Злочинці можуть класифікуватися за будь-якою демографічною ознакою (стать, вік), ознакою їх формування, соціального розвитку (освіта, спеціальність, зайнятість працею, іншими справами), соціального статусу, ролі (рід занять, сімейний стан, житлові умови, належність до соціальних груп), за безпосередніми ознаками спрямованості (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, діяльнісні вияви). Підставою класифікації осіб, які вчинили злочини, можуть бути психофізіологічні особливості, показники фізичного або психічного здоров'я, переважання індивідуальних психологічних рис (характеру, елементів вольової та емоційної сфер). Безперечно, класифікацію особи злочинця можна проводити за будь-якою кримінально-правовою ознакою, у тому числі за об'єктом і способом посягання, мотивом учинення тощо. За кожною з названих ознак, що є підставою класифікації, осіб, які вчинили злочини, можна поділити на відповідні групи (класи) [3, с. 266].

Дослідження особи наркозлочинця виявили, що злочини у сфері незаконного наркообігу переважно вчиняють особи віком від 18 до 30 років – 51,9% від кількості засуджених за ці види злочинів. Більшість злочинців (82%) у сфері незаконного наркообігу проживали в містах і селищах міського типу, 12% були жителями сільської місцевості. Наркозлочини – різновид чоловічої злочинності (76,6% і 23,4%, відповідно). Серед засуджених переважає молодь (51,9%), яка не працює й не навчається (78%), близько 39% раніше вже судимі. Також дослідження засвідчує, що 19% злочинів були скоєні групами осіб, 13% групи мали ознаки організованості, решта 87% були неорганізованими й виникали переважно стихійно. У 80% групи склалися з двох осіб, у 15% – із 3–4 осіб, у 5% – із 5 і більше осіб. Основна маса груп виникла на ґрунті спільного вживання наркотиків, дозвіллевих стосунків або ж родинно-шлюбних зв'язків [11, с. 7, 11].

Вагомий внесок у дослідження особи контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема, за результатами узагальнення аналітичних і статистичних матеріалів Служби безпеки України, зробив А.М. Полях. Він установив такі характеристики особи контрабандиста (перевізника наркотичних засобів): досить молодий вік (від 16 до 25 років – 49%; від 26 до 30 років – 27%), у більшості випадків це чоловіки (83%), які переважно мають середню освіту (76%), не працюють (74%), значна кількість має судимості

(25%), у тому числі вони раніше вчиняли злочини у сфері обігу наркотичних засобів (8%) [12, с. 10].

Узагальнення кримінальних справ/проваджень за ст. 305 КК України, що розслідувались слідчими органів Служби безпеки України протягом 2009–2015 рр., дає змогу описати (сформувати) кримінологічний портрет сучасної особи контрабандиста. При цьому акцент було зроблено на узагальненні ознак, які були встановлені досудовим слідством і містились у матеріалах кримінальних справ:

1. *Стать*. Отримані дані підтверджують, що досліджуваній злочин учиняється переважно чоловіками (86%), а не жінками (14%).

2. *Вік*. Контрабанда вчиняється переважно особами середнього віку: 37% – особи віком від 26 до 30 років; 30% – особи віком від 31 до 40 років; 16% – особи віком від 21 до 25 років; 11% – особи віком від 41 до 50 років; близько 3% – особи віком від 51 до 60 років; близько 2% – особи від 16 до 20 років.

3. *Громадянство*. Більшість злочинців є українцями та загалом колишніми громадянами союзних республік і соціалістичного табору. Так, навіть серед громадян країн Європейського Союзу (далі – ЄС) контрабанду переважно вчиняють громадяни Литви, Чеської Республіки, Болгарії.

Громадяни України – близько 60%;

Російської Федерації – 18%;

Молдови – 7%;

країн ЄС – 5%;

Республіки Білорусь – близько 3%;

Ірану – близько 2%;

Азербайджану – близько 1%;

інших країн – близько 5%.

4. *Освіта*. Цей злочин учиняється переважно особами із середньою (35%) або середньо-спеціальною освітою (24%). Водночас нерідко контрабанда вчиняється й особами з вищою освітою (28%). Достатньо рідко вчиняється злочин особами з неповною вищою (близько 6%) або середньою освітою (близько 4%).

5. *Зайнятість і соціальне становище*. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів учиняється непрацюючими особами – 72%; особами, які працюють або навчаються, – 28%.

6. *Сімейний стан*:

– одружені особи – 61%;

– неодружені або розлучені особи – 39%.

7. *Наявність дітей*. Зважаючи, що не в усіх випадках слідчими документується факт наявності дітей в обвинуваченої особи, установити об'єктивну картину за цією ознакою достатньо проблематично. Разом із тим із отриманих даних установлено таке: близько 75% злочинців цієї категорії мають дітей на вихованні, відповідно, близько 25% – не мають.

8. *Судимість*. Отримані дані підтверджують, що цей злочин учиняється переважно раніше не судимими особами – 86%, раніше судимими особами – 14%.

9. *Повторність учинення злочину у сфері незаконного наркообігу*. Близько 15% осіб, котрі вчинили контрабанду, відповідальність за яку передбачена ст. 305 КК України, раніше притягалися до кримінальної відповідальності за вчинення іншого злочину у сфері незаконного наркообігу.

10. *Факт проживання за місцем реєстрації*. Установлено, що за місцем реєстрації проживає близько 55% злочинців, тоді як близько 45% на момент скоєння злочину фактично мешкали не за місцем реєстрації.

11. *Мотив*. Відповідно до отриманих даних, головними мотивами контрабанди є такі:

– корисливий: з метою подальшого збуту предмета контрабанди – близько 45%; з метою отримання коштів за перевезення – близько 25%;

– для особистого вживання – близько 30%.

Висновки. Отже, особа контрабандиста наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є складним і багатоаспектним явищем. Така особа являє собою сукупність соціально-типових властивостей та ознак, що характеризуються своєю суспільною неприйнятністю й небезпечністю, зумовили криміногенну мотивацію та кримінальну активність особи й безпосередньо спричинили скоєння злочину, передбаченого ст. 305 КК України.

Кримінологічний портрет сучасного контрабандиста можна охарактеризувати так: чоловік середнього віку (від 26 до 40 років) із середньою або вищою освітою, непрацюючий, одружений і має дітей, раніше не судимий, скоює злочин, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 305 КК України, з метою отримання грошової винагороди за незаконне переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів чи фальсифікованих лікарських засобів через митний кордон України або подальшого їх збуту або з метою вживання згаданих речовин чи засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонян Ю.М. Изучение личности преступника : [учебное пособие] / Ю.М. Антонян. – М. : Изд. ВНИИ МВД СССР, 1982. – 80 с.
2. Криминология : [учебник] / под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. – М. : Юристъ, 1997. – 512 с.
3. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : у 3 кн. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – 2007. – 424 с.
4. Курс криминології: Загальна частина : [підручник] : у 2 кн. / [О.М. Джу́жа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.]; за заг. ред. О.М. Джу́жи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с. – Кн. 1 / відп. ред. Я.Ю. Кондратьєв. – 2001. – 352 с.
5. Криминологія: Загальна та Особлива частини : [підручник] / [П.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуїська та ін.]; за заг. ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
6. Российская криминологическая энциклопедия / под общей ред. д. ю. н., проф., засл. юриста РСФСР, президента Российской криминологической ассоциации А.И. Долговой. – М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА М), 2000. – 808 с.

7. Антонян Ю.М. Преступник как предмет криминологического изучения / Ю.М. Антонян // Вопросы борьбы с преступностью. – М., 1981. – Вып. 34.
8. Зелинский А.Ф. Криминология : [курс лекций] / А.Ф. Зелинский. – Х. : Прапор, 1996. – 260 с.
9. Криминология : [учебник для юрид. вузов] / под общ. ред. А.И. Долговой – М. : Изд. группа НОРМА – ИНФРА М, 1999. – 784 с.
10. Криминологія : [навчально-методичний посібник] / [О.М. Джу́жа, Є.М. Моїсеєв, В.В. Васи́левич та ін.] ; за заг. ред. О.М. Джу́жи. – К. : Атіка, 2003. – 400 с.
11. Пономаренко Ю.Г. Криминологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Ю.Г. Пономаренко. – Х., 2004. – 20 с.
12. Полях А.М. Криминологічна характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Криминологіка процес та криминологіка; судова експертиза» / А.М. Полях. – Х., 2009. – 20 с.

УДК 343.97:343.541

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ТИПОЛОГІЮ КОНКРЕТНОЇ ЖИТТЄВОЇ СИТУАЦІЇ ПРИ ВЧИНЕННІ РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

ON THE QUESTION ON TYPOLOGY OF SPECIFIC LIFE SITUATION IN COMMITTING MOLESTATION

Кулик К. Д.,

*аспірант кафедри криминології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена аналізу існуючих у криминологічній науці підходів щодо визначення та розуміння ролі конкретної життєвої ситуації у механізмі вчинення злочину. Визначено специфічні риси конкретної життєвої ситуації вчинення розбещення неповнолітніх. На підставі групування основних криминологічно значущих рис елементів конкретної життєвої ситуації запропоновано авторську типологію конкретних життєвих ситуацій розбещення неповнолітніх, яка складається з сімейно-побутової, штучно створеної, пролонгованої, ситуативно зумовленої та провокуючої ситуації вчинення злочину, передбаченого статтею 156 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: конкретна життєва ситуація, криминогенна ситуація, несприятлива життєва ситуація, проблемна ситуація, розбещення неповнолітніх, розпусні дії.

Статья посвящена анализу существующих в криминологической науке подходов к определению и пониманию роли конкретной жизненной ситуации в механизме совершения преступления. Определены специфические черты конкретной жизненной ситуации совершения развращения несовершеннолетних. На основе группирования основных криминологически значимых признаков элементов конкретных жизненных ситуаций предложена авторская типология конкретных жизненных ситуаций развращения несовершеннолетних, которая состоит из семейно-бытовой, искусственно созданной, пролонгированной, ситуативно обусловленной и провоцирующей ситуаций совершения данного преступления.

Ключевые слова: конкретная жизненная ситуация, криминогенная ситуация, неблагоприятная жизненная ситуация, проблемная ситуация, развращение несовершеннолетних, развратные действия.

The paper analyzes existing in criminological science approaches to identifying and understanding the role of specific life situations in the mechanisms of the crime. Specific features of specific life situations, which lead to committing molestation, are analyzed. On the basis of grouping main elements of criminological significant features of specific life situations, the author proposes typology of SLS which includes situations in the family, artificially created ones, prolonged situations, and situations provoking the crime which falls under Art. 156 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: specific life situation, criminal situation, unfavorable life situation, problematic situation, molestation, indecent assault.

Постановка проблеми. У криминології складною та важливою проблемою є дослідження конкретної життєвої ситуації (далі – КЖС), яка відіграє певну роль у механізмі вчинення злочину. Вивчення порушеного питання допомагає дати адекватну оцінку суспільно небезпечному діянню та розробити ефективний механізм запобігання вчиненню злочинів.

КЖС вчинення розбещення неповнолітніх має свої особливості, пов'язані зі специфікою цього злочину,

особливостями особистості розбещувача неповнолітніх, властивостями та якостями жертви, різновидами їх взаємовідносин тощо. Певною мірою ця проблема розглядалася вченими при дослідженні злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи й статеви́х злочинів проти неповнолітніх, але вивченню специфіки КЖС при вчиненні злочину, передбаченого ст. 156 Кримінального кодексу України, увага не приділялася. Тривалий час криминологічні властивос-